

KOMUNIKAT

W SPRAWIE AUSTRIACKIEJ LANCY I KAWALERYJSKIEJ PIKI ROSYJSKIEJ, ZNAJDUJĄCYCH SIĘ W ZBIORACH MHK

W artykule pt. „*Lance kawaleryjskie w zbiorach Muzeum Historycznego m. Krakowa na tle rozwoju drzewcowej broni kolnej*”, zamieszczonym w 14 numerze „*Krzysztoforów*”, otwartą pozostawiłem kwestię pełnej identyfikacji dwóch egzemplarzy kawaleryjskiej broni drzewcowej nowego typu, będących własnością MHK. Na ówczesnym etapie badań, w odniesieniu zarówno do lancy austriackiej jak i rosyjskiej piki, nie udało się ustalić wzorów obu typów broni, bliżej określić ich genealogii, a co za tym idzie uchwycić przeobrażeń konstrukcyjnych.

Dalsze studia a nade wszystko analiza obszernego materiału nadesłanego przez generała dr Rudolfa Forenbachera, wybitnego bronioznawcę Arsenалу Garnizonowego w Grazu, oraz pułkownika G. Fiedorowa, Naczelnego Dyrektora Centralnego Muzeum Armii Radzieckiej w Moskwie, pozwoliły wyjaśnić owe kwestie.

I tak, Austriacy bezpośrednio po pierwszym rozbiore Polski, lance wprowadzili na uzbrojenie formacji Freikorpsu (korpus ochotników), utworzonych na terenach dawnej Rzeczypospolitej, wcielonych do Cesarstwa.¹ Nieco później, a konkretnie w 1784 r. otrzymały je także świeżo utworzone regularne pułki ułańskie, z czasem zaś stacjonujące w pobliżu granicy trzy regimenty huzarów.

Drzewca (trzony) lanc, wykonane były z drewna bukowego lub orzechowego, rzadziej jesionowego, w kolorze początkowo czarno-żółtym, a od 1785 r. czarnym. Wspomnieć należy, iż w trosce o uzyskanie tworzywa najwyższej jakości, a więc odznaczającego się twardością i sprężystością zarazem, zakładano szkółki drzewne. Pod grotami lanc umocowane były chorągiewki (proporczyki), z połączonych jedwabnych paszków: czarnego i żółtego.

W 1798 r. specjalna komisja wojskowa opracowała i wprowadziła do użytku służbowego nowy, całkiem oryginalny model lancy. Cechą wyróżniającą ją spośród wszystkich znanych dotąd typów, była charakterystyczna, dwuczęściowa, metalowa kula pod tuleją, zainstalowana w celu zniwelowania naporu grotu na trzon Do pióra (wąsa), przytwierdzone były trzy niewielkich rozmiarów kule z otworami na wylot, służące do zamocowania dwustrefowych proporczyków (dł. 90, szer. 29 cm). Pośrodku trzonu znajdował się ziemnienny oplot wraz z temblakiem.²

U progu drugiej połowy XIX wieku, lancę wz. 1798 wycofano, zastępując ją modelem 1864. Oba typy różniły się jedynie detalami konstrukcyjnymi. Model 1864 posiadał nieco krótszy i bardziej masywny grót oraz

stożkowato ukształtowaną tuleję (model 1798 miał tuleję prostą). Proporczyk zamocowany był za pośrednictwem pięciu gwoździ wbitych bezpośrednio w trzon, nie miał więc przewierconych kul, osadzonych na piórze. Z kolei pióra łączące grót z trzonem, spajały cztery nity przechodzące przez środek trzonu. W obu przypadkach metalowy, stożkowaty trzewik, w dwóch miejscach był przynitowany do trzonu.³

Ten właśnie model lancy znajduje się w zbiorach MHK.

Piki rosyjskie będące w powszechnym użyciu w wieku XIX (np. pika wz. 1843), charakteryzowały się długimi, lancetowatymi grotami, o niezwykle ostrych krawędziach oraz czterema wgłębieniami. Ich rozmiary i konstrukcja wyraźnie wskazują na to, iż podczas walki wykorzystywane były nie tylko jako broń kolna lecz również i sieczna.⁴

U progu XX wieku, na uzbrojenie kawalerii rosyjskiej wprowadzony został nowy typ broni drzewcowej, znany pod nazwą piki kozackiej (kazaczja pika) wz. 1901. Pod względem konstrukcyjnym, w dość istotny sposób różniła się od dotychczas stosowanych. Różnica ta uzewnętrzniła się głównie w konstrukcji grotu. Masywny, stosunkowo krótki, ostry, trójgranny, osadzony był na wydrążonym w środku trzonie (drzewcu), za pomocą tulei i odchodzącej od niej pary przyśrubowanych wąsów oraz specjalnie tłoczonego pierścienia Drzewce o średnicy 36 mm, najczęściej sosnowe, jesionowe lub bukowe w gwardyjskich kozackich formacjach — jak utrzymuje pułkownik Fiedorow — ozdobione było kolorowym sukniem mundurowym, w pozostałych czarnym.

Piki wz. 1901 (długość całkowita 310 cm, masa 2,5 kg, generalnie wycofane zostały w 1913 r., pozostając na uzbrojeniu jedynie kaukaskich pułków kozackich. Z nimi też wyszły na wojnę w 1914 r.⁵

Nowe europejskie trendy doktrynalnego wykorzystania broni drzewcowej oraz wynikające z nich przeobrażenia konstrukcyjne, czego klasycznym przykładem stała się lanca niemiecka wz. 1893, nade wszystko zaś własne doświadczenia wyniesione z wojny z Japonią, w latach 1904—1905, wywarły decydujący wpływ na zmianę taktyki rosyjskiej kawalerii, a więc i zasad użycia piki. Masowe zastosowanie ciężkich karabinów maszynowych, poważnie ograniczyło możliwości natarć w szyku konnym, prawie całkowicie eliminując szermierkę piką jako metodę walki. W myśl nowej koncepcji użycie pik mogło mieć miejsce jedynie w warunkach zaskoczenia lub pościgu, przy czym podstawową formą miał być sztych spod pachy.⁶

1. Ułan z lancą wz. 1798.

2. Ułani z lancami wz. 1864.

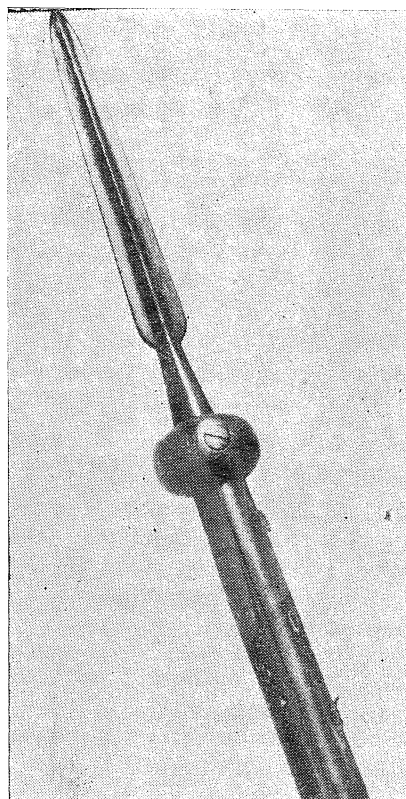
Owe zasady legły u źródeł produkcji nowego i zarazem ostatniego już modelu kawaleryjskiej broni drzewcowej nowego typu, którym była jedyna, konstrukcji stalowej pika wz. 1910. Zastąpiła ona w 1913 r. pikę kozacką wz. 1901.

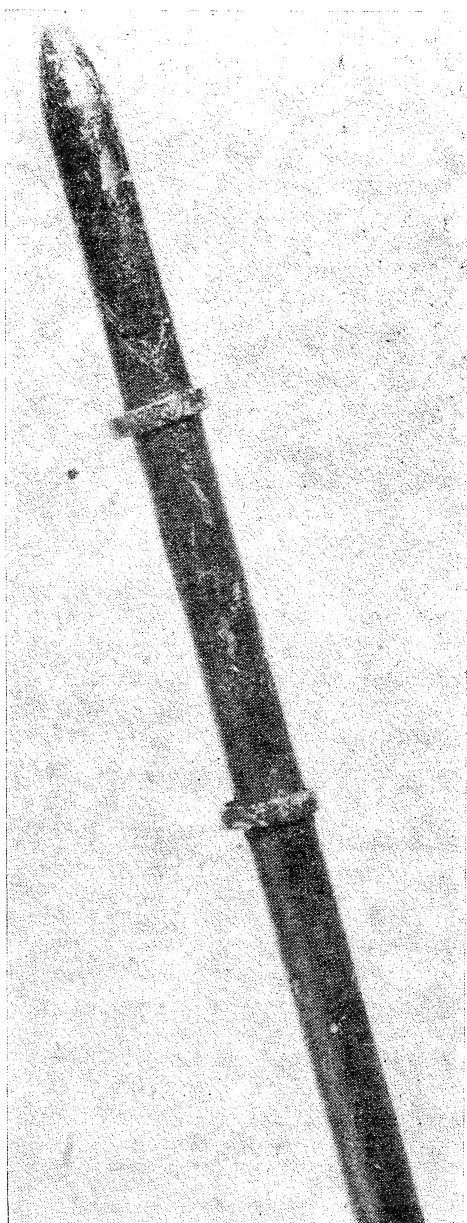
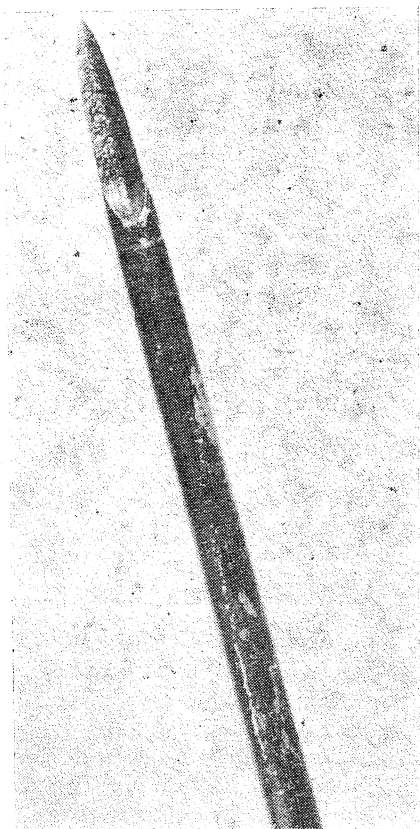
Pika kawaleryjska wz. 1910 (długość maksymalna 330 cm, masa 2,66 kg), której dwa egzemplarze znajdują się w zbiorach MHK, posiadała masywny, krótki 135 mm liczący, trójgranny, stalowy grot, wpuszczony do wnętrza trzonu i umocowany za pomocą dwóch nitów, w minimalnej odległości przecinających się pod kątem prostym. Drzewce (trzony) wykonane ze stalowej rury, w części środkowej miało skórzany rękaw (uchwyt, ochraniacz), z temblakiem, przytwierdzony trzema miedzianymi pierścieniami. W warunkach niskich temperatur, izolował on rękę kawalerzysty od bezpośredniego zetknięcia się z metalem. Dolny koniec drzewca tzw. tylec, był minimalnie ścięty a właściwie lekko zaokrąglony. Powyżej zamocowane były dwie antabki na rzemiennej pętli zakładanej na nogę jeźdźcy podczas przemarszu. Całość pomalowana była kolorem ochronnym.⁷

W rozważaniach nad strukturą kawaleryjskich pik rosyjskich wz. 1910, należy zwrócić uwagę na ogromne podobieństwo ich stalowego drzewca do drzewców lanc niemieckich. Owe podobieństwo bardzo często jest powodem mylenia obu rodzajów broni, co najczęściej wyraża się w utożsamianiu piki z lancą typu niemieckiego. Przeszkody nie stanowi tu nawet odmienność konstrukcyjna grotów.

Abstrahując od ww, czynnikiem niesłyszanie komplikującym identyfikację, jest także brak jakichkolwiek znaków fabrycznych. Brak ten jest jednak tylko pozorny. Otóż, obdukcja grotu i części drzewca (destrukt) interesującego nas obiektu, polegająca na usu-

3. Lanca austriacka wz. 1864.

4. Kawaleryjska pika rosyjska wz. 1910.

nięciu resztek farby ochronnej a także warstwy rdzy, dokonana w arsenale Muzeum Narodowego w Krakowie, pozwoliła stwierdzić, niezależnie od wybitego numeru seryjnego, dwukrotnie wytłoczoną w owalu literę P (grażdanką). Dowodzi to niezbicie, iż broń jest rosyjska, a skoro rosyjska to może nią być tylko pika kawaleryjska wz. 1910.

P R Z Y P I S Y

¹ Ponieważ formacje te ze zrozumiałych względów rekrutowały się głównie z Polaków, zostały umundurowane i uzbrojone na modłę polskich ipułków ułańskich.

² Materiał nadesłany przez generała doktora Rudolfa Forenbachera, bronioznawcę Arsenatu Garnizowego w Grazu.

³ *Waffen-Instruktion für die Kawallerie*, Wien 1882, s. 124—126.

⁴ T. D. Kruglikow, *Rukowodstwo dla podgotowki k egzamienu na czyn praporszczyka*, Moskwa 1914, 178; *Wojenny słownik encyklopedyczny Ministerstwa Obrony ZSRR*, Moskwa 1986, s. 554.

⁵ Materiał nadesłany przez pułkownika G. Fiedorowa, Naczelnego Dyrektora Centralnego Muzeum Armii Radzieckiej w Moskwie; B. A. Wwiedenskii, *Bolszaja sowiecka encyklopedia*, Moskwa 1955, t. 33, s. 26.

⁶ W. Kucharski, *Kawaleria i broń pancerna w doktrynach wojennych 1918—1939*, Warszawa—Kraków 1984, s. 31.

⁷ Materiał nadesłany przez pułkownika Fiedorowa...